

דף קכא

‘חד אמר מקצתו חישוב עליו, וחד אמר: מקצתו פלטתו חיה ומקצתו פלטתו סכין’ – רש"י מפרש שלא חישוב על כביצה שלמה אלא על מקצת, (וכמו"כ לא פלטתו חיה כשיעור ביצה), הלכך אינו מטמא בפני עצמו אלא בהצטרפותו לשאר הבשר.

ויש להקשות, אם כן מה בין זה לשאר בשר, שכשאיין בו כביצה אינו מטמא בפני עצמו אלא בצירוף, ואם יש בו כביצה – מטמא בפני עצמו.

ולכן יש מפרשים באופן אחר; שהאלל, אם חישוב על מקצתו, מצטרף גם החלק האחר שלא חישוב עליו, עם שאר האוכלין, להשלים לשיעור, (ובפרט כאשר לא חשב על חלק מסוים). וכמו עור ועצמות שאינם טמאים בפני עצמם, אך מצטרפים עם הבשר, כך גם מקצת האלל שלא חישוב עליו, אף כי אינו חשוב בפ"ע, מצטרף עם החלק האחר שחישוב עליו. (עפ"י תורא"ש; תורת חיים (וכתב שם שכן משמע מדברי הרמב"ם – טו"א ד, ד). וע' גם במובא בחכמת שלמה למהרש"ל – מפרש"י בקלף ישן, ובחזו"א).

(ע"ב) ‘הרוצה שיאכל מבהמה קודם שתצא נפשה... וממתין לה עד שתצא נפשה ואוכלו’ – האם גם הנכרי צריך להמתין שתצא נפשה אם לאו – ע' במובא לעיל לג.

‘אמר אביי: אינה מצלת על הבלועים שבתוכה דהא מטמאה טומאת אוכלין, והרובעה חייב, דהא אינה מטמאה טומאת נבלה’ – התוס' פירשו שהיא נחשבת כחיה לכל דבריה בודאי ולא מספק, ולכך הרובעה חייב מיתה. אלא שמכל מקום היות והיא מטמאה טומאת אוכלין, לכך אינה חוצצת מפני הטומאה. ומבואר מדבריהם שגם בע"ח חי הריהו בר קבלת טומאה, אם אך חל עליו שם 'אכל'. (ובתוס' להלן קכח. (ד"ה בהמה) אין נראה כן לכאורה. וצריך עיון).

ואולם בדעת רש"י שכתב 'אינה מצלת – לחומרא' (ואין לפרש כוונתו מפני הספק, שאם כן הרובעה לא יתחייב, כמו שהקשו התוס') יש לפרש, שמצד עיקר הדין כל בעל-חיים אינו מקבל טומאה, אלא שמדרבנן החמירו כאן שלא תחויף בפני הטומאה, היות ונראה כאוכלין. (גליונות קהלות יעקב. והאריך לדון בחקירה זו בספרו על טהרות סי' מ. וע"ע בזה בקובץ ענינים לעיל עה ושיעורי הגדר"ר א, יא. וכעיקר דבריו כבר מבואר בתורא"ש, שלפי רש"י נראה שאם נגע בכלים הבלועים בתוכה ונכנס למקדש – פטור, כי מן הדין היא מצלת על הבלוע בתוכה.

ע"ע על דברי הגמרא 'אינה מטמאה טומאת נבלות ולא תציל?!' בשו"ת דובב מישרים ח"א קטז, ד).

דף קכב

‘האנקה והכח והלטאה והחומט’ – על זיהויים של שמונה שרצים האמורים בתורה; מובאות השערות והסברים – ראה בהרחבה בספר 'שיחת חולין' כאן.

‘דבר תורה עור אדם טהור, ומה טעם אמרו טמא, גזירה שמא יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחין’ – ועתה שגזרו טומאה על העור, לא יבואו לעשות כן – שיש טפשים שאינם חוששים לאיסור וחוששים לטומאה, וכדרך שאמרו (ביומא כג), שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים. (עפ"י ראשונים).

ג. לפי האמת – כתב החזו"א – אין חילוק בין פירות תרומה שעשה מהם משקים, ובין משקים שעשה קודם קריאת שם, שלר' אליעזר, בכל הפירות, המשקין דינם כפירות להיותם טבל ולחול שם תרומה עליהם. ולר' יהושע – רק משקים של זיתים וענבים דינם כפירות מדאוריתא. ומדרבנן – בכל הפירות יש על המשקין דין טבל וחלות תרומה. ויש סוברים להחמיר שאין תקנה בהפרשת תו"מ ממיץ פירות).

דף קבא

קפת. מה דינם של הדברים דלהלן לענין טומאת אוכלין?

א. גידי צואר / בשר מת.

ב. חרטום, צפרנים וקרנים.

א. גידי-צואר הקשים (- לפרש"י), ובשר מת (- לפי רבנו תם) – אינם מטמאים טומאת אוכלין בפני עצמם, שהם כעץ בעלמא, (ואין חילוק אם האדם כינסן במכוון אם לאו). לדעת ר' יוחנן, מצטרפים עם הבשר להשלימו לכשיעור. ולריש לקיש – אינם מצטרפים. (ואם הוא מהוה 'שומר' – מצטרף לכולי עלמא. תוס').

ב. חרטום, הצפרנים והקרנים – במקומות הקשים, אינם אלא כעץ בעלמא, לא מיטמאים ולא מטמאים, ובמקומות הרכים (בחרטום – החלק התחתון שבחרטום העליון; בצפרנים – במקום המובלע בבשר; בקרנים – במקום שחותכים ויוצא מהם דם) – טמאים ומיטמאים ומצטרפים. (וצריכים הכשר ומחשבה. רמב"ם טו"א ג,ג).

(הטלפים – נראה שהם נצרכים לבשר יותר מצפרנים, ונחשבים כ'שומר'. תורא"ש).

קפט. מה דינה של בהמה המפרכסת, במקרים דלהלן – לענין טומאה ולענין איסור 'אבר מן החי'?

א. בהמה טהורה ששחטה ישראל.

ב. בהמה טמאה ששחטה ישראל.

ג. בהמה טהורה ששחטה נכרי.

ד. בהמה טמאה ששחטה נכרי.

ה. במקרים הנ"ל, כששחט סימן אחד או רוב, או שנחרה.

ו. במקרים הנ"ל, והתחיל לשחטה גוי וגמרה ישראל; וכן להפך.

ז. במקרים הנ"ל, כששהה או דרס בשחיטה.

ח. במקרים הנ"ל – מה דינה לענין הצלה מטומאה כשהיא באהל המת, על הבלועים שבתוכה, ולענין חיוב הרובעה?

א. בהמה טהורה ששחטה ישראל – הרי היא כאכל ומקבלת טומאת אוכלין, ואין צריך מחשבה מיוחדת לעשותו 'אכל', וכן אין צריך הכשר ממקום אחר, אלא מוכשרת ב(דם) שחיטה. ואין בה טומאת-נבלות שהרי שחטה היא.

ואין באבריה משום 'אבר מן החי', ואפילו לבן נח (הגם שאין לו תורת שחיטה – כיון שמותר לישראל, אי אפשר שיהא אסור לבן נח). ואם בא לאכול מבשרה, יכול לחתכו עתה, וידיה וימלה יפה יפה (כי עדיין דמה בלוע בתוכה), וצריך להמתין עד שתצא נפשה (משום לא תאכלו על הדם, ואסמכתא בעלמא היא, ומדרבנן. רש"י. וע' מהר"ץ חיות) ואוכל.

(הרמב"ם פסק, דלא כשאר פוסקים, שבן נח אסור במפרכסת. וכבר האריכו המפרשים בהסבר שיטתו).

ב. בהמה טמאה ששחטה ישראל – אם חשב עליה בשחיטה להאכילה לנכרי, מקבלת טומאת אוכלין, וצריכה הכשר ע"י משקה, (כי שחיטה זו אינה מכשירתה, שאינו אלא דם מגופה), ואין בה טומאת נבלות. (הרמב"ם טו"א ג,ד) פסק שאינה צריכה הכשר. וע"ש בכס"מ ובוכר יצחק יד ובחדושי הגר"ח על הש"ס. ולענין אבר מן החי – לחזקיה, אין בה משום אבמ"ה, שאינה נחשבת חיה (אם כי גם לא מתה, ואין האבר מטמא), ומותר באכילה לב"נ. ולר' יוחנן, אבר הפורש ממנה דינו כאבמ"ה לכל דבר. ותניא כוותיה. לא הישב עליה להאכילה לנכרי – אינה נחשבת 'אכל' עד שתמות.

ג. בהמה טהורה ששחטה נכרי – דינה כדין בהמה טמאה ששחטה ישראל לצורך האכלה לנכרי. (בתוס' משמע שאין חילוק אם שחט הנכרי לצורך ישראל אם לאו. וצ"ע בשיטת רש"י – ע' רד"ה מטמאה. בני המעיים שלה אסורים לבן נח לעולם משום אבר מן החי, שע"י שחיטת הסימנים הרי הם כמונחים בדיקולא. עפ"י פוסקים).

ד. בהמה טמאה ששחטה נכרי – אין בה טומאה עד שתמות, לא טומאת נבלות ולא טומאת אוכלין, (שאינן כיוצא בה כשר במקום אחר, כי היא טמאה וגם נשחטה ע"י נכרי). והרי היא כחיה לכל דבריה. (ולענין אבר מן החי אפשר שלכו"ע יש איסור לבן נח. (ע' תורעק"א טהרות א,ג. כן כתב הרש"ש כאן). והחזו"א (ריה) כתב שלחזקיה אינה לאברים אפילו בטמאה ששחטה נכרי, ואפילו בנחירה. (ונסתפק שם בעוף ששחט סימן אחד, שמא מודה חזקיה שנחשבת כחיה. וכן הסתפק בשאכלה בשלמותה). ויש מי שכתב לחדש שלא התיר חזקיה אלא לישראל, אבל בן נח מוזהר גם במפרכסת. ע' משך חכמה – נח ט,ד).

ה. שחט בה סימן אחד, או נחרה – דינה כחיה לכל דבריה, ואין בה טומאה כלל. וחייבים עליה משום אבר מן החי.

ו. התחיל נכרי לשחטה – אם במקום שלא נעשית טרפה (חצי קנה ולא יותר), וגמר ישראל – הרי זו שחיטה כשרה, ודינה כדין ישראל ששחט, וכנ"ל. ואם שחט הגוי במקום שעושה אותה טרפה – שחיטתה פסולה. התחיל ישראל לשחטה, וגמר גוי – שחיטתה פסולה, והרי דינה כדין גוי ששחט, ככל האמור.

ז. שהה או דרס בשחיטה – דינה כדין נחירה (לעיל סעיף ה).

א. הרמב"ם השמיט דין שהה ודרס. ויש מי שכתב שהרמב"ם פוסק שאינו נידון כנחירה, כי אין השהייה

והדריסה מפקיעים שם 'שחיטה'. ע' בית זבול ח"א ו,ד.

ב. י"א שבשחיטת ישראל בטהורה, אפילו שהה ודרס מטמא טומאת אוכלין. ע' תפארת יעקב; בית זבול שם).

ח. בכל מקום שטמאה טומאת אוכלין ואינה מטמאה טומאת נבלות – הסיק אביי שאינה מצלת באהל המת על כלים הבלועים בתוכה, היות והיא עצמה טמאה טו"א. מאידך, הרי היא נידונית כחיה לענין זה שהרובעה חייב.

א. יש מפרשים בדעת רש"י, שמצד עיקר הדין היא חוצצת על הבלוע בתוכה, והנוגע בכלים הבלועים בה ובכנס למקדש – פטור, אלא שלכתחילה החמירו שלא תחצוץ, כיון שמטמאה טו"א).
ב. בישראל ששחט שני סימנים טהורה, ומפרכסת – יש אומרים שהרובעה פטור. עתוס' לעיל עד: ד"ה למעוטי; חזון איש ריד. וע' רש"ש שתלה שאלה זאת במחלוקת הראשונים).

דפים קכא – קכב (קכד)

קצ. בשר שנשתייר בעור – האם הוא בטל לעור, או נידון כבשר לענין קבלת טומאה, בטומאת אוכלין ובטומאת נבלות?

בשר שפלטתו סכין אצל העור, ואין בו כזית במקום אחד – לסתם מתניתין, אינו נחשב כאכל ואינו מטמא. ואולם אם חישב עליו לאכילה – מטמא טומאת אוכלין. חישב על מקצתו, או שמקצתו פלטתו היה (כלומר שנידלדל מן הגוף ע"י נשיכת כלב וכדו') ומקצתו פלטתו סכין – אינו מטמא טומאת אוכלין בפני עצמו (כי אין באותו מקצת שחישב או שפלטתו היה, כביצה. רש"י. וי"מ באופן אחר) אבל מצטרף אותו מקצת עם הבשר. טומאת נבלות – אינו מטמא כלל, שהרי מעיקרו אינו כבשר אלא בטל לעור – כדעת ר' עקיבא. ואפילו כנסו האדם לכמה חצאי זיתים יחדיו. ואין חילוק בזה בין פלטתו היה לפלטתו סכין – אינו מטמא ט' נבלות.

אבל לר' יהודה (ולר' ישמעאל), אם כנסו האדם למקום אחד – דינו כבשר ומקבל טומאה מהתורה. ואם לא כנסו האדם, (אלא ע"י תינוקות וכדו') – בטל לעור. (לרש"י, חילוק זה אמור גם לענין חיוב משום נבלה (וכמו שהסבירו זאת בתורא"ש ובמרומי שדה). והתוס' כתבו שלענין חיוב נבלה אין שום חילוק אם כנסו אם לא, אלא חייבים עליו בכל אופן (תורא"ש) ורק לענין טומאת נבלות קיים חילוק זה. (ואם פלטתו היה – לר' ישמעאל (קכד). בכל אופן אינו בטל לעור, והנושא – נטמא. אבל פלטתו סכין, אם לא כנסו למקום אחד – אינו בטל. עפ"י גמרא להלן קכד. ותוס' שם). ומבואר מדברי התוס', שגם לרבנן חייבים עליו משום נבלה, הגם שלענין טומאת אוכלין נחשב כעץ.

חזו"א – ריד. ע"ש בהסבר הרב.

פלטתו היה – אפשר שדינו כבשר לטמא טומאת נבלות, אפילו אינו כנוס כולו במקום אחד. עפ"י תוס'. וכן דעת הרמב"ן והר"ן).

יש כזית בשר במקום אחד – אינו בטל לעור, ומטמא טומאת נבלות לכולי עלמא. הלכך הנושא את העור – נטמא. (משנה קכד. ויש חולקים שאין טומאת משא אלא כששני החלקים מחוברים, ע"ש). ישנן דעות (עולא בשם ריו"ח, וכן רבין וכל נחותי – להלן קכד. אך לא אמרו כן בדעת ר' יהודה. תוס' שם) שאם פלטתו סכין, והוא מרודד (= רקוע, דק וקלוש) – הריהו בטל לעור.

דף קכב

קצא. א. אלו עורות מן הבהמות והחיות, מטמאים כמו בשר?

ב. עורות השרצים – האם הם כבשרם?

ג. עור האדם – האם הוא מטמא כבשרו?

ד. עורות המטמאים שהתחילו לעבדם – האם הם עדיין מטמאים?